Մշտական հայկական թատրոն և թատրոնի նորակառույց չէնք ունենալու ցանկությունը նոր չէ մեր մէջ. քանի քանի անգամ զանազան ծրագիրներ առաջարկվեցան քաղաքի մէջ, մի պատշաճաւոր տեղ, յատկապէս հայերէն ներկայացումների համար չինել թատրոն, և ամեն անգամ պէսպէս տեղական պատճառներից յետաձգվեցաւ դրա կատարումը. բայց բուն հայկական թատրոնի գաղափարը կենդանի է ամեն մի Նախիջևանցիի սրտի մէջ. եթէ այսօր չը լինի՝ վաղը, վաղը չը լինի՝ միւս օր, մի, երկու, երեք տարիէն Նախիջևանը անպատճառ կունենայ իր սեպհական հայկական թատրոնը: Բայց ցանկալի էր, որ Գրիգոր Սալթիքեանի և Մինաս Պալապանեանի պէս մարդոց աշխոյժը ու գործունէությունը ի զուր չը կորչէր մեր քաղաքի համար զանազան մանր մունր բաներով, որոնք, ժամանակի պահանջմանց նայելով, առանց նմանամանջ ջանքի էլ պիտի իրագործվեն: Ուրիշ բան է զուտ հայկական քաղաքի մէջ, ինչպէս որ Նախիջևանն է, հայկական թատրոն կառուցանելը: Թատրոնի պէս չքեղ շէնքի հետ կապակցել իր անունը—կը նշանակէ անմահացնել իր յիշատակը:

Եթէ մի անհատ (Գ. Աղծրունի) կարողացաւ իր սեպհական ուժով թատրոնի շէնքը դուրս բերելու Թիֆլիսում, ինչու տասներկու հազարեայ ժողովուրդ չը պիտի կարողանայ նոյնը անելու Նախիջևանի մէջ,— խելք է մեզ պակաս, թէ ցանկություն, թէ փող. այդ ամենը Աստուծով, կը գտնվի մեր մէջ, միայն թէ ունենայինք մի փոքր բարի կամք:

Ա՛խ ա՛խ ա՛խ, մեր շատ հայրենասէր առաքինությունների հետ միասին ցնդել է մեր մէջէն այդ օրհասական բարի կամքը: Եթէ իմանայի թէ ո՞ր շովայումն է ծախվում «բարի կամքը», հաւատացէք որ ունեցած—չունեցածս կը ծախէի, ու կը գնէի նրան ու լիաձեռն կը բաժանէի իմ համազգիներուս:

Բարի կամքը գործի կատարման կէսն է:

Սիլվիկ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Զիմնից յետոյ սկսեց անձրև դալ Թիֆլիսում, իսկ անձրևից յետոյ քամի վեր կացաւ: Առհասարակ այս ձմեռը եղանակը շատ փոփոխական է:

—

Մեզ խնդրում են տպել հետևեալ տողերը «Հայոց բարեգործական ընկերության կանոնադրության զօրությամբ ընկերության ընդհանուր ժողովները պէտք է տարին երկու անգամ տեղի ունենան, այն է մայիսի 15-ին և դեկտեմբերի 15-ին, բայց որովհետև այդ վերջին օրը կիրակի չէ դալիս, իսկ անդամների մեծ մասը ազատ չէ մի օրերը, լսում ենք որ ընդհանուր ժողովը լինելու է դեկտեմբերի 20-ին, կիրակի օր:»

—

Վատ չէր լինի, եթէ ԹԻՖԼԻՍԻ փոստատան մէջ գտնվեր միշտ մի ներկայացուցիչ մաքսատանից, եթէ ոչ շատ դժուար է փողերը արտասահմանից ստացողների համար ամեն անդամ գնալ մաքսատուն:

—

Մեր աշխատակից պ. Բաֆֆի խնդրում է մեզ յայտնել հետևեալը: «Այն պատուելի պարոնները, որոնք գաւառներում յանձն են առել վաճառելու «Դավիթ-բէկ» վէպը, թող բարեհաճեն իրանց մօտ գտնված փողերը ուղարկել «Մշակի» խմբագրատունը հեղինակի անունով: Նոր ստացված փողերը պէտք է գործ դրվեն յիշեալ վէպի մնացած հատորների տպագրության համար:»

—

Լսում ենք որ հայոց դերասանական խմբի անդամներից երկուսը, որոնք բաւական ծանօթ են բեմական արհեստին, դիտաւորություն ունեն պ. Բաֆֆիի «Խենթը» անունով վէպից կազմել մի դրամա և այդ մասին արդէն ստացել են հեղինակի թույլտվությունը:

—

Այս օրերս հասաւ ԹԻՖԼԻՍ, Պարսկաստանից գալով, պ. Գրիգորովիչ, մի ձեռնածու, որ ամբողջ Եւրոպայում և Ռուսաստանում պտտելուց յետոյ, վերջին ժամանակները ներկայացումներ տուաց Թէհրանում, որտեղ մեծ աջողություն ունեցաւ: Պարոնը դիտաւորություն ունի այս օրերս մի երկու ներկայացումն էլ տալ Թիֆլիսում, Աղծրունու թատրոնում: Այնուհետև նա կուղևորվի դէպի Ռուսաստան:

—

«Кавказъ» լրագրում կարդում ենք: «Մեր հաղորդած լուրը, որ մենք վերցրինք «Московск. Вѣд.» լրագրից, թէ արդէն կայացել է Բարձրագոյն հրաման Կովկասեան փոխարքայությունը վերցնելու և տեղական բոլոր վարչությունները համապատասխան մինիստրություններին ստորադրելու մասին, յայտնվում է, ինչպէս իմացանք ստոյգ աղբիւրներից, ոչ թէ միայն տարաժամ և անճիշդ, բայց և անհամաձայն այն պաշտօնական տեղեկություններին, որոնք յայտնի են Կովկասեան բարձր կառավարությանը:»

—

Ստացանք Թիֆլիսից տիկին Թամար Ադամեանցից 8 բուրլ «Ժուրնալ դ'Օրիան» լրագրի բաժանորդագին, նոյն լրագրի բաժանորդագին 4 բուրլ պ. Ն. Բարուրովից, Կասավ-Իվանովկի գործարանից և վերջապէս 4 բուրլ պ. Կարապետ Պօպովից, Փոթիից: Առաջվայ փողի հետ կանի 524 բուրլ:

—

Լրագիրները հաղորդում են որ «Вѣстникъ Европы» ամսագրի հետևեալ համարում կը տպվի Տուրգենևի նոր վէպ «Отчаянный» վերնագրով:

—

Վիէննայի «Journal d'Orient» լրագրում կարդում ենք հետևեալը: «Մեզ գրում են Կ. Պոլսից: Կարդացինք Թիֆլիսի «Մշակ» լրագրում որ Փարիզի «Justice» լրագիրը, պ. Կլէմանսօի օրգանը, որ ինքն կարող է մինիստր դառնալ, պատրաստ է պաշտպանել հայոց դատը և Թիֆլիսի լրագիրը յանձն է առնում բաժանորդություն հաւաքել «Justice» լրագրի համար: Խնդրում ենք յայտնել որ մենք մեր յոյսերը դնում ենք Գամբէտտայի մինիստրության վրա և ոչ թէ մարտի 18-ի մարդու մինիստրությանը երազական հանելուն: Մենք յոյս ունենք Գամբետտայի պաշտպանության վրա, մի մարդու, որի հոգին մատչելի է ամենաազնիւ զգացումներին և որի քաղաքականությունը չէ կարող անտես առնել մահմետականների ձեռքում մարտիրոս հայոց ազգի չարչարանքը: Նրան, Գամբէտտային ենք դիմում մեր աղերսով և հաւատացած ենք որ նա չի թողնի հայերին: Բայց մենք չենք կամենում ոչինչ ընդհանուր ունենալ պ. Կլէմանսօի հետ, որին միայն նոր յեղափոխությունը, որ անշուշտ մօտակայ կը լինի Ֆրանսիայի համար կարող է հասցնել մինիստրությանը: Աստուած պահպանէ ֆրանսիական հանրապետությունը և մեզ պ. Կլէմանսօի մինիստրությունից:»

—

«Кавказъ» լրագրի կիրակեայ համարում կիսապաշտօնապէս հաղորդված է, որպէս պատասխան նախընթաց համարի հաղորդության, թէ որովհետև պաշտօնապէս ոչինչ հաղորդված չէր «Միջազգային հեռագրական» ընկերության միջոցով կովկասեան փոխարքայության վերցնելու մասին, այդ պատճառով «Моск. Вѣд.» լրագրի լուրը պէտք համարել տարաժամ, բայց, ուրիշ կողմից, և այն լուրը թէ կովկասեան վարչությունը ունի տեղեկություններ, որոնց իբր թէ անհամաձայն է Մոսկվայի լրագրի տեղեկությունը, նոյնպէս հաստատ հիմք չունի:

—

«Մշակի» բաժանորդները սկսել են վճարել 1880 և 1881 թվի ապառիկները: Մենք կը սպասենք մինչև յունվարի 1-ը առաջիկայ 1882 թվի: Եւ այն ժամանակ ով որ դարձեալ չի վճարի անցեալ ապառիկները, մենք 1882 թվի առաջին համարներում կը հրատարակենք նրանց անունները ու ազգանունները:

Ստացանք Թիֆլիսում հրատարակվող ռուսաց «Гусли» պատկերազարդ, ծաղրական շաբաթաթերթի երկու համարը: Այդ հրատարակության խմբագիրն է պ. Տիսօրժէվսկի, աշխատակիցներից մինը պ. Պալմն է, իսկ պատկերները նկարում է պ. Զէմօդանով:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԻԱ

—

Դեկտեմբերի 12-ին սենատի նիստից առաջ նախագահ Լէօն Սէ երկար խորհրդակցություն ունէր Գամբետտայի հետ: Հերթական հարցը Տունիսի կրեդիտի քննության շարունակությունն էր: Աջակողմեան կուսակցության անդամ Ֆրենօ առաջարկեց պահանջված կրեդիտից հանել 25,000 ֆրանկ, որպէս զի կառավարությանը կողմնակի պախարակություն յայտնվի: Ճառախօսը պախարակում էր կառավարության քաղաքականությունը Տունիսի հարցի վերաբերությամբ և իր ճառի մէջ տեղը ցուցակցություն յայտնեց, որ մինիստրնախագահը նրա ճառը չէ լսում: „Ես կարող եմ լսել և մի և նոյն ժամանակ ուրիշ բանով պարապել", նկատեց Գամբետտա: Այնուհետև Ֆրենօ յանդիմանեց պատգամաւորների ժողովին, որ նա հաւանություն է տալի ամեն բանի համար պատրաստ այժմեան մինիստրների պահանջներին: Նախագահը կամենում էր քուէարկել Ֆրենօի առաջարկությունը, երբ սենատի անդամ Լօրժերիլ սկսեց պաշտպանել եկեղեցին և պահանջեց, որ մինիստրը նրան պատասխանէ:

Գամբետտա ասաց. „Ես համաձայն եմ Լօրժերիլի կարծիքի հետ, նրա պատճառաբանությունները անհերքելի են": Աջակողմեան կուսակցության անդամ Հաւարդի ցաւում էր որ Գամբետտա մերժում է եկեղեցին: Նա ոչինչ չունի Գամբետտայի դէմ. նա խելացի է, թէպէտ մի փոքր անզգոյշ: Կերդրել պատգամաւորների անունների մի շարք կարդաց, որոնք ասում էին, որ նրանք

կաթիլներ ի միասին ժողովվելով ու ահագին ալիքներ կազմելով՝ դէպի եզերքը կը մղվին: Ցունասատանի, Մոնթէնեգրոյի, Սերբիայի ու Բոլգարիայի հարցերը եթէ այսօր մի յայտնի որոշումն ստացած են, այդ էլ մամուլի շնորհիւն էր, սա մի ճշմարտություն է, որ կարծեմ, ամենքը կը խոստովանեն: Ուրեմն պէտք է աշխատել, պէտք է ջանալ հայոց խնդիրն էլ եւրոպական լրագրության առարկայ շինել, որովհետև այն ժամանակ լուսաւորեալ, քաղաքակրթեալ և ազատություն սիրող եւրոպացին կը տեսնէ, որ կայ մի ընդունակ ու աշխատասէր, բայց գերության խաւարի մէջ խեղդված ազգ և կը շտապէ նորան օգնության ձեռք հասցնելու, նրա ազատությանը պաշտպան կը հանդիսանայ:

Ասում եմ պէտք է աշխատել, պէտք է ջանալ հայոց խնդիրը եւրոպական լրագրության առարկայ շինել, բայց ո՞վ պէտք է աշխատէ:

Ի հարկէ մենք, հայերս. ո՞վ պէտք է մտածէ մեր տառապեալ եղբարց համար, եթէ ոչ մենք. ո՞ւմ սիրտը պէտք է ցաւի ստրուկ հայ եղբայրներիս համար, եթէ ոչ մեր՝ նոցա արիւնակից և մի և նոյն ժամանակ առատօրէն ազատություն վայելող հայերիս: Ուրիշները մեզ առաջարկում են իրանց միջնորդությունը, իրանց ծառայությունը, օգուտ քաղենք դոցանից, բայց չը մոռանանք, որ միջնորդության ու ծառայության համար պէտք է վարձատրություն. և ինչ է այդ վարձատրությունը—10 հազար ֆրանկ կամ չորս հազար բուբլ (գուցէ և աւելի քիչ):

Եթէ հայերիս մէջ կան շատ աղքատներ ու չքաւորներ, փառք Աստուծոյ, հարուստների և ունեցողների թիւն էլ պակաս չէ. մեծ վնաս չէր դիպչի մեր միլիոնատերերին ու մեծատուններին, եթէ այդ դումարը ժողովվէին իրանց մէջ և վճարէին, բայց որքան լսել եմ, ասում են, թէ ուղտին աւելի հեշտ է ասեղի ծակովն անցնել, քան թէ հայ հարուստներին իրանց ազգին օգնելու համար մի բուբլ զոհել: Ուստի ես դիմում եմ թէպէտ և չքաւոր, սակայն զգայուն սիրտ ու ազգային սէր ունեցող հայերին, թող նրանք շտապեն գործին օգնելու, թող նրանք բաժանորդ գրվեն Ֆլոքէի «Union Republicaine» լրագրին պատուական «Մշակիդ» միջնորդությամբ, որը իսկապէս ազգին մշակ դառնալով, չի մերժի և այս բեռն իր վրա վերցնելու: Մենք, հայերս, մեկ վատ սովորություն ունենք, երբ հազարիցը մեկ անգամ բաղդը մեզ կը ժպտայ, մենք սառնությամբ կընդունենք այն և ուշադրություն չենք դարձնի նրա վրա, իսկ երբ այդ ժպիտը կանցնի, կանհետանայ՝ այն ժամանակ երկու ձեռք կանենք ու մի գլուխ ու կը սկսենք անդադարաբար գլուխներս ջարդել. սրա օրինակները շատ են և ամեն ընթերցող անշուշտ գիտէ դանենք, թող այս անգամ անցեալներինը մեզ խրատ լինի և չը հետևենք նրան, որպէս զի դէթ այս անգամ մեր գլուխները ծեծ չուտեն:

Մօտերքս «Մեղու Հայաստանի» լրագրի մէջ (№ 243) մի նամակ կար Փարիզէն տպած Ս. Ռ. ստորագրությամբ: Պարոնը իմ սրտակից բարեկամներից մէկն է, որի ինձ գրած նամակի մի կտորն իսկ ես մէջ բերած եմ այս յօդուածիս սկզբում: Նա դժգոհություն ցոյց կը տայ «Journal d'Orient»-ի դէմ, և մինչև անգամ դայն վնասակար կը համարէ. նոյն կարծիքի է գրեթէ և մեծ. պ. Սպանդարեանը (Մեղու № 247): Թող ներեն ինձ մտերմաբար իմ բարեկամ Ս. Ռ. և պ. Սպանդարեանը, որ ես այստեղ մի հարց առաջարկեմ նոցա. Ինչ է նոցա դժգոհության պատճառը «Journal d'Orient»-ի դէմ և ինչ ստացած կամ ստանալի վնասներ ունենք մենք սրանից: Մթթէ այն, որ այս օրգանը նորածին է և դեռ ևս այժմ կարողություն չէ ունեցել մի զօրաւոր կուսակցության օրգան դառնալ: Բայց մթթէ մենք պէտք է ամեն նորածին բան, ամեն նորածին արարած ճնշենք, հալածենք, խեղդենք մինչև անդամ, որովհետև նա նորածին է: Մթթէ ամեն մի ծնող պէտք խեղդէ, սպանէ իր նորածին մանուկին, որովհետև վերջինս դեռ չէ կարող կոչվել մարդկության անդամ և սրան մի շօշափելի արդիւնք չէ տուած, չը նայելով որ գուցէ դա մարդկության կամարի մէջ մի փայլուն աստղ լինէր: Մթթէ նրա համար է նա վնասակար, որ հայոց փողերն է ուտում, բայց ինչ ենք տուել մենք նրան, մի երկու հազար բուբլի. վերոյիշեալ մեծապատիւ յօդուածագիր պարոնները չատ քաջ ծանօթ են լրագրաց սնոտասականության հետ, թող նրանք իրենց մտքի վրայն, թէ արդեօք երկու հազարով կարելի է մի լրագիր պահել և այն էլ այնպէս, որ մեզ, հայերիս հաճելի լինի. իսկ թէ նա զանգատաւոր է իր նիւթական պակասության համար, մթթէ դա յանցանք է. մեր հայ լրագիրներից որը չէ գանգատաւոր իր նիւթական դրությունից, որն է խունկ ու կնտրուկ ծխում հայերի առատաձեռն օգնության համար: Գուցէ մենք պէտք է դժգոհ լինենք, որովհետև նա, «Journal d'Orient»-ը, մեզ իարել է, խոստացել է միշտ հայերի մասին գրել, իսկ այժմ հայերի վրա ուշադրություն չէ դարձնում. այդ էլ, իմ կարծիքով, արդարացի չէ, շատ քիչ համար կը պատահի, որ հայերի վերաբերմամբ մի բան չը պարունակէ իր մէջ, իսկ թէ այն չէ գրում, ինչ որ մեզ է հարկաւոր, ո՞վ է մեղաւորը, ինչու հայերը ծուլություն են անում, ինչու բան չեն գրում. վերջապէս կարելի է նա մեզ վնասակար է նրանով, որ արգելք է լինում մեզ մի ազգի հռչակված, մի ազգի մեծ նշանակություն ունեցող լրագիր, ինչպէս Union Republicaine, Gazette Oriental և այլն ձեռք բերելու. բայց դա մէկ հիմնաւոր պատճառ չէ, նա իր դրօշակը բարձրացրեց տաճկահայոց դատը պաշտպանելու այն ժամանակ, երբ միւս լրագիրները չէին անդամ երազում հայոց հարցը, արդեօք մեր սուրը պարտաւորությունը չէր պահպանել, քաջալերել և միջոց տալ նրան այդ դրօշակը չուտով չիջացնելու, որպէս զի ուրիշներն էլ նայելով սրա վրա՝ հետևէին նոյն օրինակին: Եւ արդեօք այդպէս էլ չեղաւ. եթէ այսօր մենք սրտի ուրախությամբ տեսնում ենք, որ «Union Republicaine» «Gazette Orientale» կամենում են հանդէս դուրս դալ հայերին պաշտպանելու համար, մթթէ դա «Journal d'Orient»-ի շնորհքը չէ, մթթէ դա բարի նախանձի արդասիքը չէ: Ինչու մոռանանք այն լաւությունը, որ արաւ մեզ Սալլի օրգանը և երախտամոռ լինենք նրան: Ես չեմ պնդում թէ Սալլի օրգանը Ֆլոքէի օրգանից (Union Republicaine) գերազանց է և օգտաւէտ է. վերջինիս նշանակությունը աւելի և աւելի մեծ է և մեզ մնում է ջանալ մեր ազգին բարիքը ցանկացող անձանց նպաստով որ մի առաջ նրան ձեռք բերել, սակայն արդարացի էլ չի լինի բոլորովին երես դարձնել «Journal d'Orient»-ից՝ նրան անօգուտ և ապարդիւն համարելով: Ամենքը գործում են իրանց կարողության ու ոյժի չափ, յարգենք ամեն անհատի ոյժը, կարողությունը և ոչ թէ այսօր մի աւելի ուժեղը տեսնելով, մոռանանք նրան, որ երէկ մեր իրական էր: Մեզ հայերիս մէջ մի վատ սովորություն կայ, որ եթէ ուզում ենք մեկին գովել, բարձրացնել անպատճառ պէտք է նրա նմանին, նրան համապատասխանողին պարսաւենք, ցածրացնենք:

Բժ. Կ. Մելիք-Բէգլարեան